

Glavne ugotovitve

Usmeritve SRS: Strategija razvoja Slovenije (SRS) opredeljuje štiri temeljne razvojne cilje države: (i) gospodarski razvojni cilj – v desetih letih preseči povprečno raven ekonomske razvitosti Evropske unije, (ii) družbeni razvojni cilj – izboljšati kakovost življenja in blaginjo, (iii) medgeneracijski in sonaravni razvojni cilj – uveljavljati načela trajnosti na vseh področjih razvoja, vključno s trajnim obnavljanjem prebivalstva in (iv) razvojni cilj Slovenije v mednarodnem okolju – postati v svetu prepoznavna in ugledna država.

*V začetnem obdobju izvajanja SRS je bilo povečanje razvitosti slovenskega gospodarstva z vidika doseganja osrednjega **gospodarskega cilja** Strategije razvoja Slovenije zadovoljivo. Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči je v letu 2005 dosegel 82 % povprečja EU-25. V prvem obdobju uresničevanja gospodarskega cilja SRS (2004–2006), v katerem je bila predvidena rahla pospešitev obeh komponent rasti bruto domačega proizvoda na prebivalca, se je dejansko okrepila tako rast produktivnosti kot zaposlenosti. Gospodarska rast je tako skoraj za odstotno točko bolj prehitela povprečno rast EU-25 kot v letih od 2001 do 2003 in bila rahlo nad rastjo, predvideno v scenarijih SRS za obdobje 2004–2006. Gospodarsko rast so pospešili predvsem makroekonomski dejavniki (mednarodna konjunktura, stabilizacija gospodarstva pred uvedbo evra, javne investicije), kjer je bil v tem obdobju tudi dosežen največji napredek. Pozitiven je bil tudi prispevek posameznih strukturnih reform, vendar nekateri kazalniki, ki predvsem na daljši rok opredeljujejo konkurenčnost gospodarstva, kažejo počasne premike ali celo nazadovanje (tehnološka zahtevnost izvoza, vhodne neposredne tuje investicije, razvitost poslovnih in finančnih storitev, stopnja inovacijske dejavnosti, raven vlaganj v raziskave in razvoj, kakovost izobraževanja).*

Ohranjanje makroekonomske stabilnosti tudi po prevzemu evra ostaja pomemben cilj ekonomskih politik, nadaljnji napor bo v prihodnje potreben zlasti na področju fiskalne vzdržnosti. V letu 2006 je Slovenija izpolnila maastrichtska konvergenčna merila za prevzem evra in s tem uresničila ključni kratkoročni cilj makroekonomskih politik. Ob pospešeni gospodarski rasti je ohranila cenovno stabilnost, ki je pomembna za ohranjanje in izboljševanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Sloveniji je v zadnjih letih uspelo znižati primanjkljaj sektorja država, izziv politik v prihodnje pa ostaja povečanje prilagodljivosti fiskalne politike spremembam v makroekonomskem okolju, za kar bo potrebno znižati strukturni primanjkljaj in povečati kakovost javnih financ. Za zagotavljanje vzdržnega izpolnjevanja določil Pakta stabilnosti in rasti bo zato v prihodnjih letih treba izvesti nadaljnje strukturne spremembe, za ohranitev dolgoročne fiskalne vzdržnosti pa s pravočasnimi sistemskimi reformami zagotoviti, da demografska gibanja ne bodo privedla do prekomernih javnofinančnih obremenitev.

Konkurenčnost podjetniškega sektorja, merjena z uspešnostjo na izvoznih trgih, se še naprej izboljšuje, vendar pa vrsta dejavnikov, ki so pomembni za njeno

vzdržno povečevanje in so povezani z inovativnostjo gospodarstva, ob precejšnjem zaostanku za razvitejšimi državami, kaže na prepočasen napredek ali celo poslabšanje. V letu 2006 se je šesto leto zapored nadaljevala krepitev slovenskega tržnega deleža, še naprej se je izboljševal tudi položaj Slovenije med državami EU po rasti tržnega deleža na tujih trgih. Vendar je v letih 2004 in 2005 prišlo tako do poslabšanja stroškovne konkurenčnosti predelovalnih dejavnosti kot tudi do poslabšanja tehnološke zahtevosti blagovnega izvoza. Spodbudnejše so ocene gibanj v letu 2006 na podlagi doslej znanih podatkov, ki ne kažejo na nadaljevanje trendov iz predhodnih dveh let. Internacionalizacija gospodarstva se sicer povečuje, vendar v glavnem poteka preko zunanjetrgovinskih tokov in izhodnih neposrednih tujih investicij; prilivi neposrednih tujih investicij, ki bi lahko pospešili tehnološko prestrukturiranje predelovalnih dejavnosti, pa ostajajo zelo skromni. Ugodnejši razvoj je v zadnjih letih na področju podjetništva, kjer se ponovno krepi zgodnja podjetniška aktivnost, izboljšujeta se učinkovitost in kakovost zgodnjega podjetniškega procesa, še vedno pa je prešibka podpora za financiranje tveganih inovativnih podjetniških projektov. Na konkurenčnost gospodarstva naj bi ugodno vplivali tudi učinki liberalizacije mrežnih dejavnosti, ki pa poteka postopno in le v nekaterih dejavnostih, zlasti v telekomunikacijah. Za nadaljnji gospodarski napredek je potrebno okrepiti storitve, predvsem tiste, ki so najtesneje povezane s poslovanjem (finančne in poslovne storitve), in povečati njihovo učinkovitost. V zadnjem letu se je razvitost finančnega sektorja izboljšala le v segmentu bančništva, pri poslovnih storitvah pa je bilo opazno relativno skromno izboljšanje konkurenčnosti. Šibka ostaja tudi inovacijska dejavnost v storitvah.

Dejavniki razvoja na znanju temelječe družbe kažejo sorazmerno ugodno stanje in tendence na področju izboljševanja človeškega kapitala, premajhen napredek pa je bil dosežen pri kakovosti in učinkovitosti terciarnega izobraževanja. Izobrazbena struktura se še naprej izboljšuje, k čemur pomembno prispeva visoka vključenost mladih v izobraževanje, ki je višja kot v povprečju EU. Tudi vključenost v vseživljenjsko izobraževanje se po nekaterih kazalnikih povečuje in je relativno visoka, vendar bo potrebno povečati vključenost starejših in manj izobraženih. V prihodnje bo potreben hitrejši napredek tudi glede povečevanja pomena študija naravoslovja in tehnike ter izboljševanja kakovosti terciarnega izobraževanja, vključno s spremembami v sistemu financiranja visokega šolstva. Prvi koraki so že bili narejeni s spodbujanjem večjega vpisa v naravoslovno tehnične smeri ter s povečanjem števila višje- in visokošolskih zavodov. Na potrebo po modernizaciji visokega šolstva opozarjajo tudi naraščajoče težave pri zaposlovanju oseb z visoko izobrazbo.

Med dejavniki, ki krepijo raziskovalno-razvojni in inovacijski potencial Slovenije, je bil zadovoljiv napredek dosežen le na področju uporabe in dostopnosti interneta, viden premik pa tudi glede števila prijavljenih patentov. Premajhno je povečanje izdatkov za raziskave in razvoj (zlasti v poslovnem sektorju), saj se je njihov delež v primerjavi z BDP po zmanjšanju v obdobju 2001–2003, v letih 2004 in 2005 le skromno povečal, kar nas oddaljuje od ciljev SRS. Spodbudnejše je, da zaposlovanje raziskovalcev v zasebnem sektorju narašča hitreje kot v državnem ter da se je v letih 2002–2003 (zadnji razpoložljivi podatki) povečalo tudi število prijavljenih evropskih patentov. Prepočasi naraščajo

vlaganja v informacijsko-komunikacijske tehnologije, v primerjavi z najbolj konkurenčnimi gospodarstvi pa je bilo šibko, čeprav pozitivno, tudi izboljšanje inovativne dejavnosti podjetij. Največ prostora za povečanje inovativnosti je v segmentu malih in srednjih podjetij ter v storitvah, saj so tam razlike v primerjavi z razvitimi državami največje. Vlada je v zadnjem letu uvedla vrsto ukrepov, ki bi lahko v bodoče izboljšali položaj na področju raziskav, tehnološkega razvoja in inovacij, vendar bo za njihovo uresničevanje ključna koordinacija politik na več področjih.

Na področju učinkovitejše in cenejše države se skladno s strateškimi usmeritvami znižujejo javnofinančni izdatki in obdavčitev dela, pozitivni premiki so bili narejeni tudi pri izboljšanju predpisov in učinkovitosti sodstva, napredek pa je počasen pri privatizaciji in večji razvojni usmerjenosti javnih izdatkov. Glede kakovosti javnih financ je pozitivno zmanjševanje obsega javnofinančnih izdatkov v primerjavi z BDP, ki poteka skladno z usmeritvami SRS. Neugodna pa so strukturna gibanja v okviru industrijske politike, saj subvencije izrinjajo bolj dolgoročne in za konkurenčnost spodbudnejše izdatke, kar kaže na slabo koordinacijo različnih politik. Na področju obdavčitve so bili sprejeti ukrepi, ki skladno s strateškimi usmeritvami zmanjšujejo obdavčitev dela. Glede institucionalne konkurenčnosti države je bil premik narejen na področju boljše regulacije in odpravljanja administrativnih ovir, vendar se v agregatnih indeksih konkurenčnosti še ni odrazil. K izboljšanju poslovnega okolja je prispevalo tudi nadaljnje zmanjšanje sodnih zaostankov in trajanja postopkov, še vedno pa se ne izboljšujejo razmere na za gospodarstvo pomembnem področju izvršbe, kjer se napredek pričakuje po informatizaciji postopkov. Razen postopnega umikanja KAD in SOD iz kontrolnega lastništva podjetij na področju privatizacije ni bilo velikih premikov.

Glede kakovosti življenja in blaginje prebivalstva, ki je osrednji družbeni razvojni cilj SRS, Slovenija ohranja dobre rezultate, čeprav slabosti na nekaterih področjih ostajajo izziv politik v prihodnje. Življenjski pogoji se postopno izboljšujejo, tveganje revščine pa ostaja med najnižjimi v EU. Povečuje se število stanovanj, vključno z doseženim stanovanjskim standardom, ter dostopnost storitev splošnega pomena. Slabosti, ki ostajajo izziv politik v prihodnje, so nizek delež najemnih stanovanj in slabša dosegljivost stanovanja za mlade, s starostjo se močno zmanjšuje vključenost odraslih v vseživljenjsko izobraževanje, del prebivalstva ni vključen v obvezno zdravstveno zavarovanje, mnogim staršem ni dostopen vrtec, potrebe po dolgotrajni oskrbi pa znatno presegajo možnosti za zagotovitev primerne storitve. Razmere in trendi na trgu dela, ki so pomemben dejavnik kakovosti življenja in blaginje, so v splošnem pozitivni, saj se stopnja zaposlenosti povečuje in je že tretje leto nad evropskim povprečjem, stopnja brezposelnosti pa se ohranja na ravni, ki je nižja od povprečja EU. V določenih elementih se povečuje tudi prilagodljivost trga dela. Ključni problemi so še vedno: nizka stopnja zaposlenosti starejših, ki pa narašča, visok delež dolgotrajno brezposelnih ter povečevanje števila brezposelnih z visoko izobrazbo. Negativne posledice zlasti za oblikovanje družine lahko povzroča tudi starostna segregacija trga dela, ki večjo fleksibilnost izkazuje predvsem z visokim deležem začasnih zaposlitev mladih. Sistemi socialne zaščite so bili v preteklih letih v določeni meri prilagojeni demografskim spremembam, potrebam

po zagotavljanju temeljne socialne varnosti ter potrebam trga dela in naraščajočim zahtevam po konkurenčnosti gospodarstva. Zaradi javnofinančnih problemov, ki jih že nakazujejo demografske spremembe, ter zaradi sprememb v vzorcih družbenega organiziranja in življenja, ki povečujejo pomen novih ali netipičnih oblik zaposlitve predvsem pri nekaterih skupinah prebivalstva, pa potrebujejo nadaljnje prilagajanje novim okoliščinam.

Načelo trajnosti, ki je medgeneracijski in sonaravni cilj SRS, se ne uresničuje zadovoljivo in je problematično zlasti na področju okolja. Pritiski na okolje se postopno zmanjšujejo, vendar prepočasi glede na gospodarski razvoj in cilje trajnostnega razvoja. Visoka energetska intenzivnost gospodarstva se glede na velik zaostanek za razvitimi gospodarstvi zmanjšuje prepočasi, zlasti kritične so predelovalne dejavnosti, kjer se je v letih 2003 in 2005 celo povečala. Zelo problematičen je tudi razvoj v prometu, ki se odvija izrazito v smeri krepitve netrajnostnih oblik mobilnosti. Posledica tega je tudi povečevanje emisij toplogrednih plinov. Na drugi strani je raba obnovljivih virov energije relativno visoka, se pa trendno ne povečuje. V kmetijstvu se pritiski na okolje zmanjšujejo, na področju ravnanja z odpadki pa še ni večjih izboljšanj v smeri njihove snovne uporabe. V zadnjem obdobju so sicer bili sprejeti posamezni okoljsko naravnani ukrepi, vendar na najbolj kritičnih področjih ukrepi politike za varstvo okolja ne sledijo hitremu gospodarskemu razvoju. V *demografskem razvoju* opazamo prelom na področju rodnosti, kjer se je upadanje ustavilo. Kljub temu da je naravni prirast že vrsto let negativen, se zaradi naraščajočega pozitivnega selitvenega prirasta število prebivalcev še povečuje. Podaljšuje se tudi pričakovano trajanje življenja, kar skupaj z upadanjem števila rojstev povzroča nadaljnje staranje prebivalstva. S tem v ospredje vse bolj stopa potreba po ustreznih odzivih ekonomskih in socialnih politik. *Medregionalne razlike* v Sloveniji v primerjavi z EU niso zelo visoke. Še največje so glede brezposelnosti, vendar se v zadnjih letih postopno zmanjšujejo. Na področju *prostorskega razvoja* prihaja do pozitivnih premikov v delovanju nepremičninskega trga, vendar so na tem področju prisotne še precejšnje sistemske ovire.

V obdobju 2000–2005 (zadnji podatki) se je uravnoteženost razvoja Slovenije povečala, kar je v skladu s temeljno strateško usmeritvijo. Modelska analiza gibanja vrednosti kazalnikov razvoja nam kljub številnim metodološkim omejitvam omogoča vpogled v uravnoteženost doseganja razvojnih ciljev. Rezultati analize za obdobje od leta 2000 do leta 2005 so pokazali, da je Slovenija hitro napredovala predvsem na področju gospodarskega razvoja, medtem ko je na področju socialnega razvoja uspela ohraniti dosežene rezultate, na področju okoljskega razvoja, kjer so metodološke omejitve analize največje, pa se kaže veliko nihanje rezultatov med posameznimi leti. Takšna slika kaže, da je bil v tem obdobju uresničen osnovni cilj takrat veljavne razvojne strategije (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, 2001), ki je bil zmanjšati razvojni zaostanek na gospodarskem področju, ne da bi se ob tem poslabšali sicer ugodnejši rezultati na socialnem in okoljskem področju. Sedanji razvojni izziv je zato predvsem z oblikovanjem integriranih (trajnostnih) razvojnih politik doseči usklajen napredek na vseh treh področjih razvoja. To bo omogočilo doseči zeleno uvrstitev v gospodarsko razvitejši del EU ob hkratnem izboljšanju kakovosti življenja.

Ugotovimo torej lahko, da so bili v začetnem obdobju izvajanja Strategije razvoja Slovenije narejeni pomembni koraki k uresničenju razvojnih ciljev, potrebno pa bo okrepiti predvsem tiste dejavnike konkurenčnosti, ki temeljijo na znanju in inovativnosti, si prizadevati za ohranjanje razmeroma ugodne socialne slike ter zmanjšati pritiske na okolje. Pospešitev gospodarske rasti v zadnjem triletnem obdobju je bila v skladu s predvidenim scenarijem uresničevanja SRS. Poleg konjunkturnih razlogov sta k temu prispevali tudi uspešna makroekonomska stabilizacija gospodarstva, povezana s procesom prevzemanja evra, ter nekatere strukturne reforme, zlasti začetek postopnega zmanjševanja davčne obremenitve in poenostavitve poslovnega okolja. Da bi tudi v prihodnje ohranili ugodna gospodarska gibanja, je potrebno obdržati doseženo stabilnost gospodarstva; izzivi so zlasti na področju fiskalne vzdržnosti. Ključna naloga za hitrejši gospodarski napredek pa je okrepiti tiste dejavnike konkurenčnosti, ki temeljijo na znanju in inovativnosti, saj na področju učinkovitejših vlaganj v znanje in inovativnost še nismo dosegli potrebnega napredka. Zato je potrebno izboljšati inštitucionalne in finančne ukrepe ter sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem za bolj učinkovito uporabo znanja pri povečevanju inovativne sposobnosti gospodarstva, saj brez tega ne bo mogoče dohitevati povprečne razvitosti EU, ki je osrednji gospodarski cilj SRS. Na področju kakovosti življenja in blaginje prebivalstva se ob sicer ugodni sliki ohranja visoka izpostavljenost nekaterih skupin prebivalstva socialnim tveganjem (predvsem mladi, stari in manj izobraženi), ki bodo morale biti v prihodnje cilj učinkovitega in usklajenega delovanja ekonomskih in socialnih politik. V naslednjih letih bo potrebno več pozornosti posvetiti okolju, saj se njegovo obremenjevanje ob pospešenem gospodarskem razvoju ne zmanjšuje skladno z načeli trajnostnega razvoja.